

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

SPRENDIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO 1999 M. GRUODŽIO 21 D. NUTARIMO NUOSTATŲ IŠAIŠKINIMO

2014 m. kovo 10 d. Nr. KT9-S6/2014

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant prašymą išaiškinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo nuostatas pateikusiam pareiškėjui Gintarui Kryževičiui, pareiškėjo atstovei – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko patarėjai Daliai Astai Mikelėnienei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2014 m. vasario 12 d. apsvartė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko Gintaro Kryževičiaus prašymą išaiškinti kai kurias Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 14, 25¹, 26, 30, 33, 34, 36, 40, 51, 56, 58, 59, 66, 69, 69¹ ir 73 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ nuostatas.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. Konstitucinis Teismas 1999 m. gruodžio 21 d. konstitucinės justicijos byloje Nr. 16/98 priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 14, 25¹, 26, 30, 33, 34, 36, 40, 51, 56, 58, 59, 66, 69, 69¹ ir 73 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Žin., 1999, Nr. 109-3192; toliau – Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

2. Pareiškėjas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas G. Kryževičius prašo išaiškinti, ar Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriaus 7 punkto nuostatos „<...> teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų sistema nesudaro jokių

prielaidų, kuriomis prisidengdamas teisėjas galėtų vengti tinkamai atlikti savo pareigas, aplaidžiai nagrinėtų bylas <...>. Teisėjai turi saugoti savo profesijos garbę ir prestižą. Todėl teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema privalo užtikrinti, kad teisėjai deramai atliks savo pareigas, kad kiekvienas neteisėtas ar neetiškas teisėjo poelgis bus deramai įvertintas“, aiškinamos kartu su kitomis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, reiškia, kad:

– „konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas, pasireiškiantis ir draudimu kištis į teismo ar teisėjo veiklą, apskritai (*per se*) paneigia teisėjo drausminės atsakomybės galimybę už bet kokius, tarp jų ir akivaizdžius, šiurkščius pareiginius nusižengimus, aplaidumą jurisdikcinės veiklos srityje, nustatytus ir ištaisytus sprendimų procesinės patikros tvarka, taip pat už bet kokią teisėjo jurisdikcinę veiklą, kuri pagal proceso įstatymus yra procesinės patikros objektas“;

– „teisėjų padarytos teisės aiškinimo ir (ar) taikymo klaidos, kurių ištaisymo galimybė yra numatyta proceso įstatymuose ir esą dėl to jomis nėra kenkiama teisingumo vykdymo interesams, vien tik dėl to negalėtų būti pripažintos aiškiai aplaidžiu teisėjo pareigos atlikimu arba vengimu ją atlikti be pateisinamos priežasties ir vertinamos kaip teisėjo vardą žeminantis poelgis“;

– „konstitucinės sampratos „teisėjo vardą pažeminantis poelgis“ turinys aprėpia ir atvejus, kai teismų administravimo, teisėjų veiklos vertinimo ar (ir) instancine tvarka nustatomi teisėjų konkrečiose bylose padaryti akivaizdžiai aplaidūs procesiniai ir (ar) kitokie teisingumo vykdymo pažeidimai, taip pat klaidos, nesuderinamos su aukšto profesionalumo, aukštos dalykinės kvalifikacijos reikalavimu“.

II

Konstitucinio Teismo posėdyje pareiškėjas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas G. Kryževičius paaiškino motyvus, paskatinusius prašyti išaiškinti minėtas Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo nuostatas, ir atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus, taip pat pateikė papildomą medžiagą.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Konstitucinio Teismo nutarimų, kitų baigiamųjų aktų aiškinimo instituto paskirtis – plačiau, išsamiau atskleisti atitinkamų Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto nuostatų turinį, prasmę, jeigu to reikia, kad būtų užtikrintas deramas to Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto vykdymas, kad tuo Konstitucinio Teismo nutarimu, kitu baigiamuoju aktu būtų vadovaujamosi (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2010 m. gruodžio 22 d., 2011 m. rugsėjo 5 d., 2012 m. lapkričio 29 d. sprendimai).

2. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsnio 3 dalį Konstitucinis Teismas privalo aiškinti savo nutarimą nekeisdamas jo turinio. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad ši nuostata, be kita ko, reiškia, jog aiškindamas savo nutarimą Konstitucinis Teismas negali jo

turinio aiškinti taip, kad būtų pakeista nutarimo nuostatų prasmė, *inter alia* prasminė elementų, sudarančių nutarimo turinį, visuma, argumentai, motyvai, kuriais grindžiamas tas Konstitucinio Teismo nutarimas. Konstitucinio Teismo nutarimas yra vientisas, jo visos sudedamosios dalys yra tarpusavyje susijusios; nutarimo nutariamoji (rezoliucinė) dalis yra grindžiama motyvuojamosios dalies argumentais; aiškindamas savo nutarimą Konstitucinis Teismas yra saistomas tiek nutarimo nutariamąsios, tiek motyvuojamosios dalies turinio.

3. Pažymėtina ir tai, kad oficialiosios konstitucinės doktrinos vienodumas ir tęstinumas suponuoja būtinybę kiekvieną aiškinamą Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto nuostatą aiškinti atsižvelgiant į visą oficialų konstitucinį doktrininį kontekstą, taip pat į kitas Konstitucijos nuostatas (eksplicitines ir implicitines), susijusias su Konstitucijos nuostata (-omis), kurią (-ias) aiškinant Konstitucinio Teismo nutarime, kitame baigiamajame akte buvo suformuluota atitinkama oficiali konstitucinė doktrininė nuostata. Kaip jau ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, jokia Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto oficiali konstitucinė doktrininė nuostata negali būti aiškinama izoliuotai, ignoruojant prasmines ir sistemines jos sąsajas su kitomis oficialiomis konstitucinėmis doktrininėmis nuostatomis, išdėstytomis tame Konstitucinio Teismo nutarime, kitame baigiamajame akte, kituose Konstitucinio Teismo aktuose, taip pat su kitomis Konstitucijos nuostatomis (eksplicitinėmis ir implicitinėmis) (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 6 d., 2009 m. spalio 28 d., 2013 m. kovo 13 d. sprendimai).

II

1. Pareiškėjas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas prašo išaiškinti Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriaus 7 punkto nuostatas, išdėstytas šio punkto aštuntojoje pastraipoje:

„Kartu Konstitucinis Teismas pažymi, kad teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų sistema nesudaro jokių prielaidų, kuriomis prisidengdamas teisėjas galėtų vengti tinkamai atlikti savo pareigas, aplaidžiai nagrinėtų bylas, neetiškai elgtusi su byloje dalyvaujančiais asmenimis, pažeistų žmogaus teises ir orumą. Teisėjai turi saugoti savo profesijos garbę ir prestižą. Todėl teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema privalo užtikrinti, kad teisėjai deramai atliks savo pareigas, kad kiekvienas neteisėtas ar neetiškas teisėjo poelgis bus deramai įvertintas.“

Pareiškėjo prašomos išaiškinti Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo nuostatos yra motyvuojamosios dalies I skyriaus, kuriame aiškinamas konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas ir atskleidžiama teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų sistema, 7 punkto sudedamoji dalis.

2. Minėta, kad pareiškėjas, nurodydamas šias Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo nuostatas, prašo išaiškinti, ar:

– „konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas, pasireiškiantis ir draudimu kištis į teismo ar teisėjo veiklą, apskritai (*per se*) paneigia teisėjo drausminės atsakomybės galimybę už bet kokius, tarp jų ir akivaizdžius, šiurkščius pareiginius nusižengimus, aplaidumą

jurisdikcinės veiklos srityje, nustatytus ir ištaisytus sprendimų procesinės patikros tvarka, taip pat už bet kokią teisėjo jurisdikcinę veiklą, kuri pagal proceso įstatymus yra procesinės patikros objektas“;

– „teisėjų padarytos teisės aiškinimo ir (ar) taikymo klaidos, kurių ištaisymo galimybė yra numatyta proceso įstatymuose ir esą dėl to jomis nėra kenkiama teisingumo vykdymo interesams, vien tik dėl to negalėtų būti pripažintos aiškiai aplaidžiu teisėjo pareigos atlikimu arba vengimu ją atlikti be pateisinamos priežasties ir vertinamos kaip teisėjo vardą žeminantis poelgis“;

– „konstitucinės sampratos „teisėjo vardą pažeminantis poelgis“ turinys aprėpia ir atvejus, kai teismų administravimo, teisėjų veiklos vertinimo ar (ir) instancine tvarka nustatomi teisėjų konkrečiose bylose padaryti akivaizdžiai aplaidūs procesiniai ir (ar) kitokie teisingumo vykdymo pažeidimai, taip pat klaidos, nesuderinamos su aukšto profesionalumo, aukštos dalykinės kvalifikacijos reikalavimu“.

Taigi pareiškėjas siekia išsiaiškinti tam tikrus konstitucinio teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo aspektus, būtent galimybę taikyti teisėjui drausminę atsakomybę už sprendimus, kuriuose buvo padarytos teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidos ir kurie buvo (galėjo būti) pakeisti arba panaikinti procesinės patikros tvarka, jei tokie sprendimai yra akivaizdžiai aplaidaus teisėjo pareigų atlikimo pasekmė, taip pat sąvokos „teisėjo vardą žeminantis poelgis“ turinį tuo aspektu, ar jis apima teisėjo padarytas teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidas, *inter alia* nesuderinamas su aukštos profesinės kvalifikacijos reikalavimu, bei vykdant teisingumą dėl akivaizdaus aplaidumo padarytus proceso įstatymų ir (arba) kitokius pažeidimus, kurie buvo nustatyti ir ištaisyti procesinės patikros tvarka, taip pat nustatyti administruojant teismus, teismų savivaldos institucijoms vertinant teisėjų veiklą.

3. Minėta, kad jokia Konstitucinio Teismo nutarimo oficiali konstitucinė doktrininė nuostata negali būti aiškinama izoliuotai, ignoruojant jos prasmines bei sistemines sąsajas su kitomis oficialiomis konstitucinėmis doktrinėmis nuostatomis, išdėstytomis tame Konstitucinio Teismo nutarime, kurio nuostatą prašoma išsiaiškinti, taip pat kad Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į visą oficialų doktrininį kontekstą ir į kitas Konstitucijos nuostatas (eksplicitines ir implicitines), susijusias su Konstitucijos nuostata, kurią aiškinant Konstitucinio Teismo nutarime buvo suformuluota atitinkama oficiali konstitucinė doktrininė nuostata.

Taigi pareiškėjo prašomos išsiaiškinti Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriaus 7 punkto nuostatos jo nurodytu aspektu aiškintinos kartu su kitomis to nutarimo nuostatomis, taip pat su kituose Konstitucinio Teismo nutarimuose suformuluotomis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis.

4. Pareiškėjo prašomos išsiaiškinti Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo nuostatos suformuluotos aiškinant Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalį, kurioje nustatyta, kad teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d., 2001 m. vasario 12 d., 2001 m. liepos 12 d., 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. gegužės 9 d. ir kituose nutarimuose) yra atskleisti

įvairūs iš Konstitucijos kylančio teisėjo ir teismų nepriklausomumo aspektai.

4.1. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą konstatuota, kad teisminės valdžios paskirtis ir konstitucinė kompetencija – vykdyti teisingumą; teismai turi pareigą teisingai ir objektyviai išnagrinėti bylas, priimti motyvuotus ir pagrįstus sprendimus. Teisingumo vykdymo funkcija lemia teisėjo ir teismų nepriklausomumą: teisėjas gali vykdyti teisingumą tik būdamas nepriklausomas.

4.2. Teisėjo ir teismų nepriklausomumas – vienas esminių demokratinės teisinės valstybės principų. Šis principas visų pirma reiškia teisėjo ir teismų, vykdančių teisingumą, nepriklausomumą. Teisėjas gali vykdyti teisingumą tik būdamas nepriklausomas nuo byloje dalyvaujančių šalių, valstybinės valdžios institucijų, pareigūnų, politinių ir visuomeninių susivienijimų, fizinių ir juridinių asmenų (Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d., 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai).

4.3. Konstitucijoje įtvirtintas teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas įpareigoja įstatymų leidėją nustatyti tokias teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijas, kurios užtikrintų teismo nešališkumą priimant sprendimą, neleistų kištis į teisėjo ir teismo veiklą įgyvendinant teisingumą (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas). Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje konstatuota, kad teisėjo ir teismų nepriklausomumas, taip pat jų nešališkumas gali būti užtikrinami įvairiomis priemonėmis, *inter alia* įstatymais įtvirtinant jų procesinį nepriklausomumą, teismų organizacinį savarankiškumą ir savivaldą, teisėjų statusą, teisėjo socialines (materialines) garantijas (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d., 2006 m. lapkričio 27 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimai).

4.4. Teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų visumos vertinimas leidžia teigti, kad jos tarpusavyje yra glaudžiai susietos (Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas). Teisėjo ir teismų nepriklausomumo apskritai negalima vertinti pagal kokį nors vieną, kad ir labai reikšmingą, požymį. Todėl visuotinai pripažįstama, jog pažeidus kurią nors iš teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų gali būti pakenkta teisingumo įgyvendinimui, kiltų pavojus, kad nebus užtikrinamos žmogaus teisės ir laisvės, nebus garantuota teisės viršenybė (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

4.5. Teisėjo ir teismų nepriklausomumas nėra savitikslis dalykas – tai yra būtina žmogaus teisių ir laisvių apsaugos sąlyga; svarbiausias kriterijus, kuriuo būtina vadovautis vertinant teisėjo ir teismų nepriklausomumą, yra tas, kad nepriklausomumas yra ne privilegija, o viena svarbiausių teisėjo ir teismo pareigų, kylanti iš Konstitucijoje garantuotos žmogaus teisės turėti nešališką ginčo arbitražą, būtina nešališko ir teisingo bylos išnagrinėjimo sąlyga (*inter alia* Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d., 2006 m. gegužės 9 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimai). Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytos teisėjo ir teismų nepriklausomumą įtvirtinančių garantijų visumos pagrindu turi būti sudaromos sąlygos užkirsti kelią bet kam kištis į teisėjo ar teismo veiksmus priimant nešališką ir teisingą sprendimą (Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d., 2006 m. kovo 28 d. nutarimai).

5. Vienas iš teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo aspektų yra teisėjo procesinis nepriklausomumas, apimantis *inter alia* teismo savarankiškumą sprendžiant visus su nagrinėjama byla susijusius klausimus, – tik pats teismas sprendžia, kaip jam reikėtų nagrinėti bylą. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad teisėjas neprivalo jokiai valstybės institucijai ar pareigūnams aiškintis dėl savo nagrinėjamų bylų (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas). Teisėjo procesinis nepriklausomumas yra būtina nešališko ir teisingo bylos išnagrinėjimo sąlyga (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

6. Teisėjo sprendimus proceso įstatymų nustatyta tvarka gali peržiūrėti ir pakeisti ar panaikinti tik aukštesnės pakopos teismas (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad teismų instancinės sistemos paskirtis – šalinti galimas žemesnių instancijų teismų klaidas, neleisti, kad būtų įvykdytas neteisingumas, ir šitaip apsaugoti asmens, visuomenės teises ir teisėtus interesus (Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d., 2006 m. kovo 28 d., 2012 m. gruodžio 6 d., 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimai), taip pat kad bendrosios kompetencijos teismų instancinės sistemos paskirtis – sudaryti prielaidas aukštesnės instancijos teismuose ištaisyti bet kurias fakto (t. y. teisiškai reikšmingų faktų nustatymo ir vertinimo) ar bet kurias teisės (t. y. teisės taikymo) klaidas, kurias dėl kokių nors priežasčių gali padaryti žemesnės instancijos teismas, ir neleisti kokioje nors bendrosios kompetencijos teismų nagrinėtoje civilinėje, baudžiamojoje ar kitos kategorijos byloje įvykdyti neteisingumo (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas). Teisingumas vykdomas visada paliekant galimybę ištaisyti galimą klaidą (Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d., 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimai).

Iš Konstitucijos kylančios bendrosios kompetencijos teismų instancinės sistemos negalima interpretuoti kaip varžančios žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų procesinį savarankiškumą: aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai (ir tų teismų teisėjai) negali kištis į žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų nagrinėjamas bylas, teikti jiems kokių nors privalomų ar rekomendacinio pobūdžio nurodymų, kaip turi būti sprendžiamos atitinkamos bylos, ir pan.; tokie nurodymai (nesvarbu, privalomi ar rekomendacinio pobūdžio) Konstitucijos atžvilgiu vertintini kaip atitinkamų teismų (teisėjų) veikimas *ultra vires* (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d., 2006 m. gegužės 9 d. nutarimai).

Pažymėtina, kad šios oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, atskleidžiančios bendrosios kompetencijos teismų instancinės sistemos paskirtį ir bendrosios kompetencijos teismų procesinį savarankiškumą, *mutatis mutandis* taikytinos ir pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtiems specializuotiems teismams.

Pagal Konstitucijos 109 straipsnio 3 dalį teisėjai, nagrinėdami bylas, klauso tik įstatymo. Visi teisėjai, vykdydami teisingumą, turi vienodą teisinį statusą tuo atžvilgiu, kad negali būti nustatomos nevienodos teisėjo nepriklausomumo vykdam teisingumą (sprendžiant bylas) savarankiškumo garantijos. Joks teisėjas, vykdydamas teisingumą, nėra ir negali būti pavaldus jokiai kitam teisėjui ar kurio nors teismo (*inter alia* teismo, kuriame dirba, taip pat aukštesnės

grandies ar instancijos teismo) pirmininkui (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d., 2010 m. birželio 29 d., 2011 m. vasario 14 d. nutarimai).

7. Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad teisminės valdžios visavertiškumas ir nepriklausomumas suponuoja jos savireguliaciją ir savivaldą, kuri apima *inter alia* teismų darbo organizavimą, teisėjų profesinio korpuso veiklą (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d., 2006 m. gegužės 9 d. nutarimai).

Svarbus Teismo – savarankiškos valstybės valdžios – savivaldos elementas yra Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, patarianti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Šios teisėjų institucijos konstituciniai įgaliojimai yra susiję su teisminės valdžios, kaip profesiniu pagrindu formuojamos valstybės valdžios, ir tam tikrų teisminę valdžią vykdančių teisėjų korpuso narių, įstatymo nustatyta tvarka paskirtų arba išrinktų į minėtą specialią teisėjų instituciją, dalyvavimu priimant sprendimus dėl teisėjų karjeros (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija yra atsvara Respublikos Prezidentui, kaip vykdomosios valdžios subjektui, formuojant teisėjų korpusą (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, be kita ko, konstatuota, kad iš Konstitucijos kylantis negalimumas atleisti teisėją iš pareigų be Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios įstatymo numatytos teisėjų institucijos patarimo yra labai svarbi teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantija, viena iš priemonių, padedančių visų be išimties teismų teisėjams apsisaugoti nuo valstybinės valdžios ir valdymo institucijų, Seimo narių ir kitų pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų, kitų asmenų kišimosi į teisėjo ar teismo veiklą (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Kaip pažymėta Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija nėra vienintelis Teismo, kaip savarankiškos valstybės valdžios, savivaldos elementas; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, paisydamas konstitucinio teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo, kitų Konstitucijos nuostatų, turi įgaliojimus įstatymu įtvirtinti ir kitas teisminės valdžios savivaldos institucijas, nustatyti jų sudarymo tvarką, įgaliojimus ir kt.; maža to, siekiant užtikrinti teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą, taip pat atsižvelgiant į tai, kad savavaldė teisminė valdžia pagal Konstituciją negali būti pernelyg centralizuota, kai kurios tokios kitos institucijos netgi turi būti sudarytos (visų pirma teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimas, be kurio Teismo, kaip visavertės, savarankiškos valstybės valdžios, savivalda apskritai neįmanoma); reguliuodamas su tokių institucijų sudarymu susijusius santykius, įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją.

8. Viena iš garantijų, kad teisėjai tinkamai vykdys teisingumą, yra jų kvalifikacija: teisėjais turi būti skiriami tik asmenys, turintys aukštą teisinę kvalifikaciją ir gyvenimo patirtį; tai reiškia, kad teisėjams keliami ypatingi profesiniai reikalavimai (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas, 2013 m. liepos 3 d. sprendimas). Tinkamas teisėjų pasirengimas, jų žinių gilinimas,

kvalifikacijos kėlimas – svarbi prielaida užtikrinti tinkamą teismų veiklą (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

Teisėjams keliami ir itin dideli etinio bei moralinio pobūdžio reikalavimai, jų reputacija turi būti nepriekaištinga (Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimas, 2013 m. liepos 3 d. sprendimas), jie turi saugoti savo profesijos garbę ir prestižą (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad teisėjas turi jausti didelę atsakomybę už tai, kaip jis vykdo teisingumą – atlieka Konstitucijoje jam nustatytą priedermę (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas, 2013 m. liepos 3 d. sprendimas).

9. Šio sprendimo kontekste pažymėtina, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, dalyvaujanti priimant sprendimus dėl teisėjų karjeros (patarianti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų) ir, kaip pažymėta Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, dėl to turinti įgaliojimus vertinti teisėjų kvalifikaciją, turi tam tikrais aspektais vertinti ir teisėjų darbą nagrinėjant bylas – tai yra svarbi prielaida užtikrinti tinkamą teismų veiklą. Tačiau pabrėžtina, kad su Konstitucija, *inter alia* jos 109 straipsnio 2 dalimi, būtų nesuderinamas toks teisėjų darbo nagrinėjant bylas vertinimas, kuriuo būtų sudarytos prielaidos pakenkti teisėjo ir teismų nepriklausomumui. Teisėjų darbas turėtų būti vertinamas pagal iš anksto nustatytus kriterijus, atsižvelgiant *inter alia* į tokias aplinkybes, kaip atitinkamo teismo darbo apimtis, teisėjo darbo krūvis, bylų sudėtingumas ir specifika, teismo proceso trukmė, eiga.

Kartu pažymėtina, jog, atsižvelgiant į tai, kad savavaldė teisminė valdžia pagal Konstituciją negali būti pernelyg centralizuota, ir tai, kad įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją įstatymu įtvirtinti teisminės valdžios savivaldos institucijų sistemą, įgaliojimai vertinti teisėjų darbą nagrinėjant bylas ir teisėjų kvalifikaciją įstatymu gali būti suteikti ir kitai nei numatytoji Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje teismų savivaldos institucijai.

10. Minėta, kad teisėjas turi jausti didelę atsakomybę už tai, kaip jis vykdo teisingumą – atlieka Konstitucijoje jam nustatytą priedermę, taip pat kad teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų sistema nesudaro jokių prielaidų, kuriomis prisidengdamas teisėjas galėtų vengti tinkamai atlikti savo pareigas, aplaidžiai nagrinėtų bylas. Taigi konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas anaipol nereiškia, kad teisėjui, kuris netinkamai atlieka savo pareigas (*inter alia* aplaidžiai nagrinėja bylas) arba vengia jas atlikti be pateisinamos priežasties, negali būti taikoma drausminė atsakomybė.

Kaip minėta, teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema privalo užtikrinti, kad teisėjai deramai atliks savo pareigas, kad kiekvienas neteisėtas ar neetiškas teisėjo poelgis bus deramai įvertintas. Tačiau, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime, drausminių priemonių taikymas teisėjams turi būti organizuojamas taip, kad nebūtų pažeidžiamas realus teisėjų nepriklausomumas.

Pažymėtina, kad tai, be kita ko, reiškia, jog taikant drausminės atsakomybės priemones

negali būti pažeista teisėjų nepriklausomumo ir atsakomybės pusiausvyra, jomis negali būti sudarytos prielaidos kišti į teisėjų veiklą nagrinėjant bylas ir priimant sprendimus, pažeisti realų teisėjo procesinį nepriklausomumą. Drausminės atsakomybės priemonės teisėjui gali būti taikomos už tam tikrą jo elgesį, kuriuo jis padaro nusižengimą vykdydamas savo, kaip teisėjo, įgaliojimus (vengimą atlikti pareigas ar netinkamą jų atlikimą, *inter alia* aplaidų bylų nagrinėjimą), taip pat už teisėjo elgesį, nesusijusį su teisėjo įgaliojimų vykdymu. Teisėjams taikomos drausminės atsakomybės priemonės, jų taikymo pagrindai ir sąlygos turi būti nustatyti įstatymu. Sprendžiant, ar tam tikras teisėjo poelgis pripažintinas nusižengimu, už kurį turi būti taikoma atsakomybė, būtina įvertinti visas su jo padarymu susijusias aplinkybes.

11. Pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą teisėjai, savo poelgiu pažeminę teisėjo vardą, įstatymo nustatyta tvarka atleidžiami iš pareigų. Taigi pagal Konstituciją teisėjui, savo poelgiu pažeminusiam teisėjo vardą, taikytina griežčiausia drausminės atsakomybės priemonė – atleidimas iš pareigų.

11.1. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog Konstitucijoje *expressis verbis* nėra nustatyta, kokie teisėjo poelgiai priskirtini prie tokių, kuriais yra pažeminamas teisėjo vardas; formuluotė „teisėjo vardą pažeminantis poelgis“ yra talpi, ji apima ne tik teisėjo elgesį, kuriuo jis teisėjo vardą pažemino vykdydamas savo, kaip teisėjo, įgaliojimus, bet ir teisėjo vardą pažeminusį elgesį, nesusijusį su teisėjo įgaliojimų vykdymu; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, taip pat teismų savivaldos institucijos turi diskreciją nustatyti, kokie teisėjo poelgiai priskirtini prie tokių, kuriais pažeminamas teisėjo vardas, tačiau nei įstatymais, nei teismų savivaldos institucijų sprendimais negali būti nustatytas koks nors išsamus (baigtinis) poelgių, kuriais teisėjas pažemina teisėjo vardą, sąrašas; ar teisėjo poelgis yra toks, kuriuo pažeminamas teisėjo vardas, kiekvieną kartą turi būti sprendžiama įvertinus visas su tuo poelgiu susijusias ir turinčias reikšmės bylai aplinkybes (Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d., 2007 m. sausio 16 d. nutarimai).

11.2. Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte numatytas poelgis, kuriuo pažeminamas teisėjo vardas, suponuoja ne tik atitinkamų objektyvaus pobūdžio faktų nustatymą (konstatavimą), bet ir jų vertinimą (Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimas). Taigi tais atvejais, kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią įstatymo numatytą teisėjų instituciją, kad ši patartų *inter alia* dėl teisėjo, savo poelgiu pažeminusio teisėjo vardą, atleidimo iš pareigų, minėta teisėjų institucija privalo ne tik įsitikinti, kad tam tikras teisėjo poelgis (veika) buvo, bet ir įvertinti, ar jis šiuo poelgiu (veika) tikrai pažemino teisėjo vardą (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d., 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimai).

12. Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime, kurio nuostatas prašoma išaiškinti, taip pat kituose Konstitucinio Teismo aktuose pabrėžta, kad teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas įtvirtintas ir daugelyje tarptautinių aktų: Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1985 m. gruodžio 13 d. rezoliucija Nr. 40/146 patvirtintuose Pagrindiniuose teismo nepriklausomumo principuose, Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1994 m.

spalio 13 d. rekomendacijoje Nr. R(94)12 „Dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir vaidmens“, 1999 m. lapkričio 17 d. Visuotinėje teisėjų chartijoje ir kt.

Konstitucinio Teismo aktuose, kuriuose aiškinamas konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas, pažymėta ir tai, kad šis principas yra įtvirtintas visų demokratiškos valstybių konstitucijose.

Šio sprendimo kontekste pažymėtina, kad teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas įtvirtintas ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2010 m. lapkričio 17 d. rekomendacijoje Nr. (2010)12 „Dėl teisėjų: nepriklausomumas, veiksmingumas ir atsakomybė“, kurioje *inter alia* pabrėžta, kad teisės aiškinimas, faktų ar įrodymų vertinimas teismo proceso metu negali būti pagrindas *inter alia* taikyti drausminę atsakomybę, išskyrus tyčios ir didelio aplaidumo atvejus (66 punktas); teisėjui gali būti pradėta drausminė procedūra, jei jis savo pareigų nevykdo veiksmingai ir tinkamai (69 punktas); drausminės atsakomybės priemonės turi būti proporcingos (69 punktas); teisėjai negali asmeniškai atsakyti už tai, kad jų priimtas sprendimas buvo panaikintas ar pakeistas apeliacinės instancijos teismo (70 punktas).

III

1. Minėta, kad pareiškėjas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas siekia išsiaiškinti, ar jo nurodytos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo nuostatos reiškia tai, kad pagal konstitucinį teisėjo ir teismų nepriklausomumo principą neleidžiama teisėjui taikyti drausminės atsakomybės tiek už akivaizdžius ir šturkščius, tiek už visus kitus pareiginius nusižengimus, aplaidumą jurisdikcinės veiklos srityje, kurie buvo nustatyti ir ištaisyti sprendimų procesinės patikros tvarka, arba nebuvo nustatyti, tačiau yra procesinės patikros objektas, taigi už vykdant teisingumą priimtus sprendimus, kurie buvo (gali būti) pakeisti ar panaikinti aukštesnės instancijos teismo, taip pat, ar į konstitucinės sąvokos „teisėjo vardą pažeminantis poelgis“ turinį patenka teisėjų padarytos teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidos, *inter alia* nesuderinamos su aukštos profesinės kvalifikacijos reikalavimu, bei vykdant teisingumą dėl akivaizdaus aplaidumo padaryti proceso įstatymų ir (arba) kitokie pažeidimai, kurie buvo nustatyti ir ištaisyti procesinės patikros tvarka, taip pat nustatyti administruojant teismus, teismų savivaldos institucijoms vertinant teisėjų veiklą.

2. Aiškinant Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo nuostatas pareiškėjo nurodytais aspektais pažymėtina, kad, kaip minėta, konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas nereiškia, jog teisėjui, kuris netinkamai atlieka savo pareigas (*inter alia* aplaidžiai nagrinėja bylas) arba vengia jas atlikti be pateisinamos priežasties, negali būti taikoma drausminė atsakomybė; pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 dalį griežčiausia drausminės atsakomybės priemonė – atleidimas iš pareigų taikytina teisėjui, savo poelgiu pažeminusiam teisėjo vardą; formuluotė „teisėjo vardą pažeminantis poelgis“ yra talpi, ji apima *inter alia* teisėjo elgesį, kuriuo jis teisėjo vardą pažemino vykdydamas savo, kaip teisėjo, įgaliojimus; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, taip pat teismų savivaldos institucijos turi diskreciją nustatyti, kokie teisėjo poelgiai priskirtini prie tokių, kuriais pažeminamas teisėjo vardas, tačiau nei įstatymais, nei

teismų savivaldos institucijų sprendimais negali būti nustatytas koks nors išsamus (baigtinis) poelgių, kuriais teisėjas pažemina teisėjo vardą, sąrašas; ar teisėjo poelgis yra toks, kuriuo pažeminamas teisėjo vardas, kiekvieną kartą turi būti sprendžiama įvertinus visas su tuo poelgiu susijusias ir turinčias reikšmės bylai aplinkybes.

Šiame kontekste pažymėtina, kad įstatymų leidėjas, pagal Konstituciją turėdamas diskreciją nustatyti, kokie teisėjo poelgiai priskirtini prie tokių, kuriais pažeminamas teisėjo vardas, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo (2002 m. gegužės 1 d. redakcija) 83 straipsnio 3 dalyje (2008 m. liepos 3 d. redakcija) nustatė, jog teisėjo vardą žeminantis poelgis – tai su teisėjo garbe nesuderinamas ir Teisėjų etikos kodekso reikalavimų neatitinkantis poelgis, kuriuo pažeminamas teisėjo vardas bei kenkiama teismo autoritetui; teisėjo vardą žeminančiu poelgiu pripažįstamas bet koks pareiginis nusižengimas – aiškiai aplaidus konkrečios teisėjo pareigos atlikimas arba jos neatlikimas be pateisinamos priežasties.

3. Minėta, kad būtina nešališko ir teisingo bylos išnagrinėjimo sąlyga yra teisėjo procesinis nepriklausomumas ir savarankiškumas sprendžiant visus su nagrinėjama byla susijusius klausimus; tik pats teismas sprendžia, kaip jam reikėtų nagrinėti bylą; teisėjas neprivalo jokiai valstybės institucijai ar pareigūnams aiškintis dėl savo nagrinėjamų bylų; joks teisėjas, vykdydamas teisingumą, nėra ir negali būti pavaldus jokiam kitam teisėjui ar kurio nors teismo (*inter alia* teismo, kuriame dirba, taip pat aukštesnės grandies ar instancijos teismo) pirmininkui; tik aukštesnės pakopos teismas proceso įstatymų nustatyta tvarka gali peržiūrėti ir pakeisti ar panaikinti teisėjo sprendimus; teismų instancinės sistemos paskirtis – šalinti bet kurias žemesnių instancijų teismų padarytas fakto (t. y. teisiškai reikšmingų faktų nustatymo ir vertinimo) ar teisės (t. y. teisės taikymo) klaidas, neleisti įvykdyti neteisingumo; teisingumas vykdomas visada paliekant galimybę ištaisyti galimą klaidą.

3.1. Taigi teisėjas, atlikdamas savo konstitucinę priedermę vykdyti teisingumą ir priimti motyvuotus ir pagrįstus sprendimus, bylas nagrinėja savarankiškai, savo nuožiūra sprendžia visus su nagrinėjama byla susijusius klausimus, vadovaudamasis teise, remdamasis visapusišku ir objektyviu faktų vertinimu, savo žiniomis, vidiniu įsitikinimu, etikos reikalavimais. Teisėjas neprivalo aiškintis dėl bylų nagrinėjimo ir priimamų sprendimų pagrįstumo, teisėjo argumentai ir motyvai išdėstomi priimtuose sprendimuose.

3.2. Pareiškėjo keliamų klausimų kontekste pabrėžtina, jog vien tai, kad aukštesnės instancijos teismas, proceso įstatymų nustatyta tvarka peržiūrėjęs žemesnės instancijos teismo priimtą sprendimą, jį pakeitė arba panaikino dėl jį priimant padarytų teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidų, proceso įstatymų pažeidimų, negali būti pagrindas taikyti drausminę atsakomybę tą sprendimą priėmusiam teisėjui. Aukštesnės instancijos teismų teisėjai, nagrinėjantys bylas dėl žemesnės instancijos teismų priimtų sprendimų, taip pat remiasi savo žiniomis ir vidiniu įsitikinimu, tad kitokio sprendimo priėmimą gali lemti ir skirtingas suvokimas, faktų vertinimas ir (arba) teisės aiškinimas. Tai, kad žemesnės instancijos teismo teisėjo, nepriklausomai ir nešališkai išnagrinėjusio bylą, priimant sprendimą padarytos teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidos,

proceso įstatymų pažeidimai ištaisomi aukštesnės instancijos teismo, pirmiausia rodo, kad teismų instancinė sistema veikia pagal savo paskirtį, o ne tai, kad pakeistą ar panaikintą sprendimą priėmęs teisėjas aplaidžiai atliko savo pareigas ar stokojo reikiamos profesinės kvalifikacijos. Aukštesnės instancijos teismui peržiūrint ir keičiant ar naikinant žemesnės instancijos teismo priimtą sprendimą nėra vertinama jį priėmusio teisėjo kvalifikacija ar veikla (darbas) nagrinėjant bylas – tai vertina ir drausminės atsakomybės priemonės taiko atitinkamus įgaliojimus turinti (-ios) teismų savivaldos institucija (-os) įstatymų nustatyta tvarka.

Taigi teisėjo priimtas sprendimas, net aukštesnės instancijos teismo pakeistas ar panaikintas dėl jį priimant padarytų teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidų, proceso įstatymų pažeidimų, negali būti pagrindas pradėti drausminės atsakomybės procedūrą bei pripažinti teisėją savo poelgiu pažeminusiu teisėjo vardą ir pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą atleisti jį iš pareigų. Galimybė teisėjams taikyti kokias nors neigiamus padarinius turinčias priemones už jų priimtus konkrečius sprendimus (juose išdėstyta faktų vertinimą ir teisės aiškinimą) paneigtų teismų instancinės sistemos esmę, sudarytų prielaidas pažeisti teisėjo procesinį savarankiškumą sprendžiant visus su nagrinėjama byla susijusius klausimus, kištis į teisėjo ar teismo veiksmus vykdamas teisingumą, taigi pažeistų konstitucinį teisėjo ir teismų nepriklausomumo principą.

4. Minėta, kad teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema privalo užtikrinti, kad teisėjai deramai atliks savo pareigas, kad kiekvienas neteisėtas ar neetiškas teisėjo poelgis bus deramai įvertintas; tačiau drausminių priemonių taikymas teisėjams turi būti organizuojamas taip, kad nebūtų pažeidžiamas realus teisėjų nepriklausomumas.

4.1. Pareiškėjo keliamų klausimų kontekste pažymėtina, kad konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas nepaneigia galimybės taikyti teisėjui drausminę atsakomybę už vengimą atlikti pareigas be pateisinamos priežasties, netinkamą pavestų pareigų atlikimą (*inter alia* aplaidumą nagrinėjant bylas). Teismų savivaldos institucija (-os), turinti (-ios) įgaliojimus vertinti teisėjų veiklą (t. y. tai, kaip teisėjas, vykdydamas teisingumą, atlieka savo pareigas), nagrinėti teisėjų padarytus nusižengimus ir skirti jiems drausmines nuobaudas, kiekvienu atveju privalo įvertinti visas su teisėjo pareigų atlikimu susijusias aplinkybes. Jeigu teisėjas, nagrinėdamas bylas, savo pareigas atlieka aplaidžiai (*inter alia* skubotai, paviršutiniškai arba, atvirksčiai, nepateisinamai lėtai nagrinėja bylas, daro akivaizdžius proceso įstatymuose nustatytų reikalavimų pažeidimus, nesigilina į bylos medžiagą, bylas nagrinėja atmestinais), jam turėtų būti taikoma drausminė atsakomybė už padarytus nusižengimus.

4.2. Tačiau pabrėžtina, kad teismų savivaldos institucija (-os), turinti (-ios) įgaliojimus vertinti teisėjų veiklą, taikyti drausminės atsakomybės priemones, negali nuspręsti taikyti tokias priemones už teisėjui priimant sprendimą padarytas teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidas, proceso įstatymų pažeidimus, nustatytus ir ištaisytus aukštesnės instancijos teismo, taip pat nustatytus ne aukštesnės instancijos teismui peržiūrėjus priimtą sprendimą, o administruojant teismus ar minėtai (-oms) institucijai (-oms) vykdamas teisėjų veiklos vertinimą. Jeigu teismų savivaldos institucijai (-oms) būtų suteikti tokie įgaliojimai, t. y. būtų numatyta galimybė taikyti

teisėjams drausminę atsakomybę už konkretų priimtą sprendimą, tai reikštų, kad šiai (šioms) institucijai (-oms) pavesta vykdyti teisėjų sprendimų kontrolę, vertinti jų turinį, taigi būtų paneigta teismų instancinės sistemos esmė, sudarytos prielaidos kištis į teisėjo veiklą vykdant teisingumą, pažeistas konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas.

5. Pareiškėjo keliamų klausimų kontekste pažymėtina ir tai, kad jeigu žemesnės instancijos teismo teisėjo sprendimus aukštesnės instancijos teismai keičia ar naikina itin dažnai, juose nuolat yra daromos šiurkščios, akivaizdžios teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidos, šiurkštūs, akivaizdūs proceso įstatymų pažeidimai, tai gali reikšti, kad teisėjas, vykdydamas teisingumą, netinkamai atlieka savo pareigas (*inter alia* bylas nagrinėja aplaidžiai, nesigilina į bylos medžiagą) ir (arba) neatitinka jam keliamų profesinės kvalifikacijos reikalavimų. Netinkamas, aplaidus, akivaizdžią kompetencijos stoką rodantis teisėjo elgesys, lemiantis nuolatinį tokių sprendimų, kuriuose daromos teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidos, proceso įstatymų pažeidimai, priėmimą, yra nesuderinamas su teisėjui keliamais reikalavimais, todėl suteikia pagrindą taikyti teisėjui drausminės atsakomybės priemones, *inter alia* pripažinti jį savo poelgiu pažeminusiu teisėjo vardą. Pažymėtina ir tai, kad jeigu nuolat pasikartojančios šiurkščios, akivaizdžios teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidos, nuolat pasikartojantys šiurkštūs, akivaizdūs proceso įstatymų pažeidimai nustatomi ne aukštesnės instancijos teismui peržiūrėjus teisėjo priimtus sprendimus, o administruojant teismus ar teismų savivaldos institucijai (-oms) vertinant teisėjo veiklą, tai taip pat yra pagrindas atitinkamai vertinti teisėjo elgesį ir taikyti jam drausminės atsakomybės priemones, *inter alia* pripažinti teisėją pažeminusiu teisėjo vardą ir pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 dalį atleisti jį iš pareigų.

Įvertinus visas turinčias reikšmės aplinkybes, kiekvieną kartą turi būti sprendžiama, ar teisėjo elgesys darant nustatytas klaidas ir pažeidimus yra toks, kuriuo yra pažeminamas teisėjo vardas. Konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas suponuoja tai, kad teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema privalo veikti taip, kad būtų sudarytos prielaidos teisėją, pažeminusį teisėjo vardą, atleisti iš pareigų.

6. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriaus 7 punkto aštuntosios pastraipos nuostatos „<...> teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų sistema nesudaro jokių prielaidų, kuriomis prisidengdamas teisėjas galėtų vengti tinkamai atlikti savo pareigas, aplaidžiai nagrinėtų bylas <...>. Teisėjai turi saugoti savo profesijos garbę ir prestižą. Todėl teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema privalo užtikrinti, kad teisėjai deramai atliks savo pareigas, kad kiekvienas neteisėtas ar neetiškas teisėjo poelgis bus deramai įvertintas“ *inter alia* reiškia, kad:

– konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas nepaneigia galimybės taikyti teisėjams drausminę atsakomybę už vengimą atlikti pareigas be pateisinamos priežasties, netinkamą pareigų atlikimą (*inter alia* aplaidų bylų nagrinėjimą), tačiau vien tai, kad aukštesnės instancijos teismas, proceso įstatymų nustatyta tvarka peržiūrėjęs teisėjo priimtą sprendimą, jį

pakeitė arba panaikino dėl jį priimant padarytų teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidų, proceso įstatymų pažeidimų, nereiškia, kad yra pagrindas taikyti teisėjui drausminę atsakomybę, pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą atleisti jį iš pareigų pripažinus, kad savo poelgiu jis pažemino teisėjo vardą;

– nuolat pasikartojančios šiurkščios, akivaizdžios teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidos, nuolat pasikartojantys šiurkštūs, akivaizdūs proceso įstatymų pažeidimai, padaryti teisėjui priimant sprendimus, yra pagrindas teismų savivaldos institucijai (-oms), turinčiai (-ioms) atitinkamus įgaliojimus, teisėjo elgesį vertinti kaip netinkamą pareigų atlikimą (*inter alia* aplaidų bylų nagrinėjimą), reikiamos profesinės kvalifikacijos stoka, taikyti teisėjui drausminę atsakomybę, pripažinti jį savo poelgiu pažeminusiu teisėjo vardą; teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema privalo veikti taip, kad būtų sudarytos prielaidos teisėją, savo poelgiu pažeminusį teisėjo vardą, atleisti iš pareigų.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsniu, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 61 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nusprendžia:

Išaiškinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo (Žin., 1999, Nr. 109-3192) motyvuojamosios dalies I skyriaus 7 punkto nuostatos: „<...> teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų sistema nesudaro jokių prielaidų, kuriomis prisidengdamas teisėjas galėtų vengti tinkamai atlikti savo pareigas, aplaidžiai nagrinėtų bylas <...>. Teisėjai turi saugoti savo profesijos garbę ir prestižą. Todėl teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema privalo užtikrinti, kad teisėjai deramai atliks savo pareigas, kad kiekvienas neteisėtas ar neetiškas teisėjo poelgis bus deramai įvertintas“ *inter alia* reiškia, kad:

– konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas nepaneigia galimybės taikyti teisėjams drausminę atsakomybę už vengimą atlikti pareigas be pateisinamos priežasties, netinkamą pareigų atlikimą (*inter alia* aplaidų bylų nagrinėjimą), tačiau vien tai, kad aukštesnės instancijos teismas, proceso įstatymų nustatyta tvarka peržiūrėjęs teisėjo priimtą sprendimą, jį pakeitė arba panaikino dėl jį priimant padarytų teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidų, proceso įstatymų pažeidimų, nereiškia, kad yra pagrindas taikyti teisėjui drausminę atsakomybę, pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą atleisti jį iš pareigų pripažinus, kad savo poelgiu jis pažemino teisėjo vardą;

– nuolat pasikartojančios šiurkščios, akivaizdžios teisės aiškinimo ir (arba) taikymo klaidos, nuolat pasikartojantys šiurkštūs, akivaizdūs proceso įstatymų pažeidimai, padaryti teisėjui priimant sprendimus, yra pagrindas teismų savivaldos institucijai (-oms), turinčiai (-ioms) atitinkamus įgaliojimus, teisėjo elgesį vertinti kaip netinkamą pareigų atlikimą (*inter alia* aplaidų bylų nagrinėjimą), reikiamos profesinės kvalifikacijos stoka, taikyti teisėjui drausminę atsakomybę, pripažinti jį savo poelgiu pažeminusiu teisėjo vardą; teisminės valdžios savireguliacijos ir

savivaldos sistema privalo veikti taip, kad būtų sudarytos prielaidos teisėjui, savo poelgiu pažeminusį teisėjo vardą, atleisti iš pareigų.

Šis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Toma Birmontienė

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Ramutė Ruškytė

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Romualdas Kęstutis Urbaitis

Dainius Žalimas